

CUMHURİYETİN ERKEN DÖNEMİNDE VERGİ UYGULAMALARI

Mehmet Sadık AYDIN¹

Geliş: 07.05.2020 / Kabul: 21.09.2020

DOI: 10.29029/busbed.733527

Öz

Kamu hizmetlerinin en önemli finansman kaynağını vergiler oluşturmaktadır. Vatandaşlarla devlet arasında vergi aracılığıyla bir bağ oluşmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin ilk kuruluş dönemlerinde üzerinde en fazla durdukları konulardan biri de vergilerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra da en fazla düzenleme yapılan ve kanun çıkarılan hususlar arasında vergiler bulunmaktadır. Cumhuriyet'in erken dönemlerinde vergilere genelde ektrafiskal amaçlarla başvurulmuştur. Bunun yanında bazı vergiler uygulamaya geçirilmiş bazıları sadece teklif aşamasında kalarak yürürlüğe konulamamış, bazıları ise ekonomik ve sosyal gerekçelerle yürürlükten kaldırılmışlardır. Yol vergisi, Hayvan vergisi, İktisadi Buhran vergisi gibi kimi vergiler uygulamaya konulurken, ektrafiskal amaçlarla başvuru Bekarlık vergisi sadece teklif aşamasında kalarak yürürlüğe konulamayan vergiler arasında sayılabilir. Ayrıca ekonomik ve sosyal gerekçelerle kaldırılan vergiler arasında en önemlisi de Aşar vergisi olarak sayılabilmektedir. Bu çalışmada Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk dönemlerde uygulanan vergiler ve vergi düzenlemeleri incelenmiştir. Vergi düzenlemelerinin geçirmiş olduğu evreler, farklı düzenlemelerin nasıl ele alındığı ve uygulama sonuçları ele alınmıştır. Çalışmada daha çok vergi ile ilgili hukuki düzenlemelerden istifade edilmiştir. Çalışma ile literatüre katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Aşar Vergisi, Hayvan Vergisi, Yol Vergisi, İktisadi Buhran Vergisi, Bekarlık Vergisi.*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, sadik.aydin@artuklu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7587-5109>.

TAX APPLICATIONS IN THE EARLY PERIOD OF REPUBLIC

Abstract

The most important source of income for public services is taxes. Connection has established between citizen and state by taxes. One of the most important issues during the establishment of states is tax. After the proclamation of the Republic of Turkey made the most regulations and laws enacted tax matters between convenience. In the early period of Republic taxes were also used for both financial and non-financial purposes, ie for the realization of economic and social purposes. In addition, some taxes have been implemented, some have not been enforced only by being in the bidding phase, while others have been repealed for economic and social reasons. While some taxes such as Road Tax, Animal Tax and Economic Depression Tax are implemented, celibacy tax applied for extrafiscal purposes can be counted among the taxes that cannot be enforced by remaining only in the bidding stage. In addition, the most important among the taxes removed on economic and social grounds can be counted as Ashar Tax. In this study, the taxes and tax regulations applied in the first periods after the proclamation of the Republic were examined. The phases of tax regulations, how different regulations are dealt with and the results of implementation are discussed. In this study, legal regulations related to tax were mostly benefited. With the study, it is aimed to contribute to the literature.

Keywords: *Ashar Tax, Animal Tax, Road Tax, Economic Depression Tax, Celibacy Tax.*

Giriş

Kamu hizmetlerinin etkin sunulmasının en önemli unsurlarından biri yeterli düzeyde kaynağa sahip olunup olunmadığı ile ilgilidir. Kamu gelirleri içerisinde en büyük pay neredeyse ülkelerin tamamında vergilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla hükümetler açısından etkin vergi denetimi oldukça önemlidir. Ayrıca genellikle politik gelişmelerin temelinde de vergiler yer almaktadır. Kralların halkın sırtındaki vergi yüklerini ağırlaştırmaları, toplumsal bir tepkiye dönüşebilmekte bu durum rejim değişikliğine kadar gidebilmektedir. Dolayısıyla vergiler ekonomik, politik, sosyolojik ve psikolojik açıdan oldukça önemlidir. Yeni kurulan ülkelerde ya da bağımsızlığını elde eden ülkelerde de bağımsızlığın ya da kuruluşun bedeli olarak değerlendirilen vergiler hem yeterli kaynak sağlayacak düzeyde yani mali amacın gerçekleşmesine katkı sunacak düzeyde olmalıdır. Hem de toplumsal tepkileri engelleyecek nitelikte düzenlenmiş

olmalıdır. Bu şekilde düzenlenmiş olan vergilerde hem vergi uyum düzeyi yüksek olmaktadır, hem de vergi uyum maliyetleri düşük olmaktadır.

Geçmişten günümüze gelinceye dek farklı ülkelerde çok değişik konular üzerinden vergi alındığı görülmüştür. Vergiler genellikle olumsuz karşılanmıştır. Ancak bazen olağanüstü durumların giderilmesi amacıyla başvurulanan vergilere tepki gösterilmemektedir. Çünkü bu vergiler olağanüstü durumun sona ermesi ile kaldırılmaktadırlar.

Cumhuriyet'in erken dönemlerinde kuruluş sürecinde kaynak ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla çok çeşitli vergilere başvurulmuştur. Yol vergisi, Buhran vergisi, Aşar vergisi, Temettü vergisi bunlardan bir kısmıdır. Bunlar farklı konular üzerine uygulanmışlardır. Ayrıca verginin unsurları da farklı şekillerde oluşmuştur. Mükellefiyetlik farklı şekillerde olduğu gibi matrah ödeme dönemi gibi unsurlarda farklı şekillerde ele alınmıştır. Bazen ödenecek vergi miktarı para üzerinden hesaplanırken bazı durumlarda bedensel yükümlülükler de vergi ödeme konusunda geçerli olabilmektedir.

1. Vergi Kavramı

Vergilerin ortaya çıkış dönemi Mezopotamya ve Mısır medeniyetleri olarak kabul görmektedir. M.Ö. 3500'lü yıllarda Sümer tabletlerinde vergiden bahsedilmektedir. Bu rejimlerde, kral kamu hizmetlerini karşılamak için kendi kaynaklarından ayırmadığı için vergiler koymak zorunda kalmıştır. Bu dönemlerde nakdi ekonomi yaygın bir sistem olarak uygulanmadığından vergiler aynı olarak alınmaktaydı. Bu dönemlerde anayasal metinlerde tarımsal üründen elde edilen gelirin belirli bir oranının krala verilmesi ya da vergisel yükümlülüklerin emekle karşılanması gereği belirtilmekteydi (Salaine, 2003, 2).

Vergileme ile ilgili ilk uygulamalara genellikle eski Mısır rejimlerinde rastlanmıştır. (Webber & Wildawski, 1986, 2). Bu dönemde savaş ve piramit, saray, tapınak gibi ihtişamlı yapıtların neden olduğu finansman ihtiyacı, vergi idaresinin önemini ortaya koymuştur (Laum, 1998, 237).

Vergi, erken dönemlerde gönüllü ödeme ve fedakarlık şeklinde alınırken, sonraki dönemlerde kişilerden kazancının bir kısmı ya da tamamı kamu harcamalarının finansmanını karşılamaya yönelik alınmış, sonrasında kişilerin elde ettiği kazançların bir kısmı doğrudan vergiye ayrılmış, son dönemlerde ise zenginlik kaynağı farklılaşınca ve sermaye farklı sınıflar arasında el değiştirince vergilendirme konusunda da değişiklikler ortaya çıkmıştır (Seligman, 1913, 20) .

Giray, tarihsel süreç içerisinde belli aşamalardan geçerek günümüze kadar gelen verginin geçirdiği aşamaları şu şekilde sıralamıştır (Giray, 2015, 6):

- Hediye aşaması; bireylerin bağlı buldukları yönetime gelir ve servetinin bir kısmını hediye olarak sundukları aşama,
- Dini amaçlı gönüllü ödeme aşaması,
- Devlete yardım aşaması,
- Fedakârlık aşaması,
- Yükümlülük duygusu aşaması,
- Zorunluluk aşaması,
- Değer ve oran aşaması.

Vergi tarihi konusunda yapılan çalışmalarda genel olarak Roma Dönemi ve Ortaçağ kıyaslaması yapılmaktadır. Roma döneminde vergiler cebri olarak ve halkın üzerinde bir baskı aracı şeklinde kullanılırken, Ortaçağda vergiler, hakların ön planda yer almasıyla birlikte gönüllü bir ödemeye dönüşmüştür. “Temsilsiz vergi olmaz” ifadesi buradan yola çıkarak yapılmıştır (Barzel& Kiser, 2002, 475). Roma İmparatorluğu’nda, kamu harcamalarının artışının temel gerekçesi olarak kabul edilen savaş harcamaları ve bu harcamaların finansman ihtiyacından dolayı vergiler artış göstermiştir (Schulze, 1995, 69). Roma’dan Ortaçağ’a geçişte yaşanan dönüşümün nedenleri; sınırsız ihtiyaçlar kaynakların kıtlığı nedeniyle doğal kaynakların ele geçirilmesi amacıyla yaşanan savaşlar sonucu ortaya çıkan köleleştirme ve mülk edinme hukukunun başlaması sayılabilmektedir (Abdula, 2016, 3). Tapınakların korunması için dini vecibe olarak vicdani bir rahatlama da sağlayan bilge rahiplere gönüllü olarak sunulan aynı vergiler süreç içinde rahiplerin tanrı krala dönüşmesiyle zorunlu mükellefiyet şeklinde görülen tapınak ödemesine dönüşmeye başlamıştır sayılabilmektedir (Abdula, 2016, 3).

Ortaçağın erken dönemlerinde saray masrafları kamu harcamalarının önemli bir kısmını oluşturmaktaydı. O dönemde sarayın gelirleri halkın rahatsız etmediğinden vergi uyumu konusunda ciddi problemlerle karşılaşılmamışken, sonraki dönemlerde saray masraflarının artması kamu harcamalarının karşılanamayacak düzeye yükselmesine neden olmuş ve bu durum vergilerin ekonomik hayatta ciddi manada yer almaya başlamasına yol açmıştır (Ross & Pugh, 1953, 4).

Tablo 1. Vergilendirme Açısından Roma Dönemi ve Ortaçağ Karşılaştırması

	Roma Dönemi	Ortaçağ
Ödeme Şekli	Zorunlu Ödeme	Gönüllü Ödeme
Verginin Amaçları	Fiskal Amaçlar	Ekstra Fiskal Amaçlar
Verginin Toplanma Nedenleri	Savaş Giderlerinin Finansman	Özel Mülkiyet ve Dini Vecibelerin Yerine Getirilmesi

Kaynak: Literatür Taraması Sonucu Tarafınca Oluşturulmuştur.

Tablo 1’de verilen bilgiler vergilerin gelişim serüveni hakkında bilgi vermektedir. Roma ve Ortaçağ dönemi kıyaslaması yapılan tabloda vergilerin ödeme şekilleri, amaçları ve toplama nedenleri kıyaslanmıştır. Önceki kısımlarda belirtildiği şekliyle vergilerin zorunlu ödemeden gönüllü ödemeye dönüştüğü görülmektedir.

Vergiler ilk dönemlerde aynı olarak toplanırken, sonraki dönemlerde parasal yükümlülüğe dönüşmeye başlamıştır. Verginin aynı yükümlülüğten nakdi yükümlülüğe dönüşmesinde farklı etmenler rol oynamıştır; Bunlar (Akdoğan, 2009: 138);

• “*Vergi eşitliğinin korunması ihtiyacı; üretimde kullanılan girdiler, firmadan firmaya, kişiden kişiye değişiklik gösterebileceği gibi, karlılık ve verimliliği de değiştirebilir. Bunu dikkate almayan aynı vergiler vergi yükünün dağılımında farklılıklar oluşması sonucunu doğurmuş.*

• *Taşıma, depolama ve saklama sorunu; aynı vergilerin uzun süre saklanması, taşıma masrafları vb. faktörler bu vergilerin olumsuz sonuçlar doğurmasına neden olmuş.*

• *Aynı vergilerin nakde çevrilmesi sorunu; devlet aynı olarak topladığı vergileri nakde çevirirken piyasanın dengesinin bozulmasına neden olabilir.*

• *Kontrol ve denetim sorunu; aynı vergilerin hem mükellefler hem de idare bakımından denetiminin güç olması”, şeklinde sıralanabilmektedir.*

Vergi içerisinde bulunduğu dönemin ekonomik koşullarından bağımsız değerlendirilemez. Ricardo, vergiyi, “bir ülkenin toprak ve emek ürününden, hükümetin emrine verilen parça” şeklinde tanımlamıştır (Ricardo, 2013: 123) . Ricardo, toprağın zenginlik olarak değerlendirildiği dönemde yaşadığından bu tanımlamayı yapma gereği duymuştur. Smith ise, vergiye mali fonksiyonu göz önünde bulundurarak yaklaşmış ve tanımlamayı da bu şekilde yapmıştır. Ona göre hem savunma ihtiyacının karşılanması ve yöneticilerin saygınlığını korumak için

hem de devletin ihtiyaç duyduğu harcamaların finansmanı amacıyla halkın ödemesi gereken gelirlere başvurulabilmektedir (Smith, 2012; 917).

Günümüz vergileme tanımına temel teşkil eden tanımlama, Gaston A. Jeze tarafından yapılmıştır. Jeze'ye göre modern devletlerde vergi, kişilerden toplumsal menfaati sağlayan masrafları karşılamak üzere ve vergi ödemekle yükümlü kişilerin teşkilatlanmış siyasi bir topluluğun üyesi olmaları dolayısıyla, değişmez kurallara göre talep edilen parasal kıymetlerdir (Jeze, 1956: 381).

Bir başka tanıma göre ise vergilendirme, kamunun işlevlerini yerine getirebilmesi amacıyla gerekli olan harcamaları karşılamak ve bununla birlikte gelirdeki açığın telafi edilmesi amacıyla kamuya yapılan zorunlu bir katkıdır (Pancholy, 1925: 50).

Scmölders'e göre; devlet, kendine mülkiyet veya vatandaşlık dolayısıyla bağı olan kişiler üzerindeki egemenlik gücüne bağlı olarak vergi koymaktadır (Scmölders, 1976: 65).

Nadaroğlu vergiyi; *“devletin veya devletten aldığı yetkiye dayanan kamu tüzel kişilerinin geniş anlamdaki kamusal faaliyetlerinin gerektirdiği harcamaları karşılamak ya da kamusal görevlerinin gereklerini yerine getirmek amacıyla yasal esaslara uymak kaydıyla hukuki cebir altında, özel bir karşılık vaadi olmaksızın geri vermemek üzere gerçek kişilerle gerçek olmayan kişilerden aldıkları para tutarlarıdır”* şeklinde tanımlamaktadır (Nadaroğlu, 2000: 217).

Görüldüğü üzere vergi, tarihsel süreç içerisinde farklı aşamalardan geçerek günümüze kadar gelmiştir. Bazen zorunlu ödeme görünümünde iken, bazen gönüllü finansman görünümüne kavuşmuştur. Bazen aynı şekillerde toplanırken, zamanla nakdi ödemeye dönüşmüştür. Bazen sadece mali amaçlarla vergilere başvurulurken, bazen de hem mali hem de ekonomik ve sosyal amaçlarla vergilere başvurulabilmektedir.

2. Cumhuriyet'in Erken Dönemlerinde Uygulanan Vergiler

Tarihsel süreç içerisinde verginin geçirmiş olduğu aşamalar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye açısından da aynı değerlendirmeleri yapmak mümkündür. Cumhuriyet'in erken dönemlerinde vergi uygulamalarını bu durumlar göz önünde bulundurarak analiz etmek mümkündür.

Bu başlık altında, çalışmanın özünü oluşturan Cumhuriyet'in erken dönemlerinde uygulanan vergilerin neler olduğundan bahsedilecektir.

23 Nisan 1920 tarihinde kurulan TBMM'nin, kabul ettiği ilk kanunun, 'vergi ile ilgili bir kanun' olarak bilinmektedir. Bu kanun, yürürlükten kaldırılmış

olan “Ağnam Resmi” yani Osmanlıcadan geçen “Koyun vergisi” olarak uygulanan kanunuydu (Resmi Gazete, Ağnam Resmi Kanunu).

Cumhuriyet’in erken dönemlerinde, Osmanlı’dan kalan vergi sistemi uygulamaları devam etmiştir. Türkiye ekonomisi o dönemde daha çok tarıma dayalı olduğu için vergilerde büyük ölçüde tarıma dayalı vergilerden oluşmuştur. Dolaysız vergiler içerisinde; bina ve arazi vergileri, temettü vergisi, hayvanlar (ağnam) vergisi, aşar ve madenlerden alınan vergiler yer alırken, tömbeki bayilerinden alınan vergiler, gemi harçları, sağlık harçları, deniz ve kara avcılığı vergileri ile gümrük vergileri dolaylı vergiler grubunu oluşturmaktadır. Araziden sağlanan tarımsal ürünler üzerinden genellikle onda bir oranında aynî olarak alınan Aşar vergisi ise en önemli dolaysız vergilerden birini oluşturmaktadır (Türk, 1981: 336).

Bu çalışma kapsamında seçilen vergilere farklı gerekçelerle başvurulmuştur. Aşar vergisi, o dönem en önemli ekonomik faaliyet alanının tarım olması ve Aşar vergisinden elde edilen gelirin kamu gelirleri içerisindeki payının çok fazla olmasına rağmen kaldırılmasının ortaya çıkmış olduğu sosyoekonomik sonuçlar nedeniyle seçilmiştir. Hayvan vergisine başvurulması da benzer gerekçelere dayanmaktadır. Yol vergisine başvurulmasının gerekçesi ise şu şekildedir; Yol vergisi daha çok bedeni bir yükümlülük gibi değerlendirilmiştir. Özellikle devletin ilk kuruluş aşamalarında ihtiyaç duyulan beden gücünün bu vergi ile karşılanması hedeflenmiştir. Son olarak seçilen Bekarlık vergisi ise sosyoekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi için uygulamaya geçirilmesi düşünülmeye rağmen neden uygulanmadığının belirtilmesi açısından önem arz etmektedir.

2.1. Aşar Vergisi

Aşar Osmanlı’nın en önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmaktaydı. Daha önce de belirtildiği gibi Cumhuriyet’in erken döneminde uygulanan vergiler genellikle Osmanlı’dan kalma vergilerdi. Toplum da tarım toplumu olduğundan daha çok tarım ürünlerinin vergilendirilmesine önem verilmekteydi. Dolayısıyla Aşar vergisi uygulaması da devam etmişti.

Osmanlılarda Aşar uzun yıllar varlığını devam ettirmiştir. Kaynağını şer’i hükümlere dayandıran ve Kur’an’da geçtiğini ifade eden çalışmalar olduğu gibi (Asker & Yıldız, 2014: 179) Tevrat’ta da Aşar uygulamasından bahsedildiği görülmektedir (Tevrat, 27/30-32.Ayet).

Aşar, toprak mahsülleri üzerinden % 10 oranında alınan bir vergi türüdür. Öşür kelime manası olarak onda bir anlamını ifade etse de % 10’luk vergi oranı

her uygulamada geçerli değildi. Geçmiş uygulamalarda bazı zirai ürünler üzerinden % 10'un aşağısında bazı ürünler içinse % 10'un üzerinde bir oranın uygulandığı görülmüştür. Mesela, Rumeli'de 1/8 olan nisbet, Basra ve Halep'te 1/3 ile 1/2 arasında oynuyordu (Palamut, 1987: 70).

Cumhuriyet'in ilanının ilk yıllarında kaynak ihtiyacının önemli bir kısmı Aşar vergisinden elde edilen gelire karşılanmaktaydı. Bu kadar önemli bir gelire sahip vergi uygulamada belli sıkıntılar ve sosyoekonomik nedenlerden dolayı kısa süre içerisinde uygulamadan kaldırılmıştır.

1923 İzmir İktisat Kongresi'nde oybirliği ile alınan kararlardan bir tanesi de Osmanlı İmparatorluğundan devreden ve tarım kesimi üzerinde önemli dolaysız vergi olan Aşar'ın kaldırılması idi (Okçuoğlu & Önder, 198: 263).

Aşarın kaldırılması ile ilgili birçok ekonomik ve siyasi neden bulunmaktadır. Ancak genel olarak Aşar'ın kaldırılma nedenleri şunlardır;

- En önemli neden, tahsil yöntemi ile ilgili yaşanan problemlerdir. Tahsil yönteminin iltizam olması, mültezimlerin mükellefler üzerindeki baskısını artırmasına neden olmuş, bu da vergi tahsilatında olumsuzlukların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca mültezimlerin arada bulunması maliyetlerin artmasına da yol açmaktaydı. Mültezimlerin aradan çekilmesiyle hem maliyetlerin düşürülmesi hem de üretimin artırılması hedeflenmekteydi (Önder, 1988: 119).

- Şüphesiz Aşar'ın kaldırılmasının tek nedeni ekonomik değildi, Aşar vergisinin kaldırılması ile birçok siyasi amacın gerçekleşmesi de hedeflenmekteydi. Aşar'ın kaldırıldığı dönemde yeni rejime yönelik ortaya muhalefet çıkma ihtimali bulunmaktaydı. Bu muhalefetin bertaraf edilmesi için aşiret liderleri ve toprak ağalarının desteğine ihtiyaç vardı (Coşar, 1996: 26).

- Ayrıca birçok çalışmada Kurtuluş Savaşına destek veren kesimlerin ödüllendirilmesi amacıyla da bu verginin kaldırıldığı tespitine de yer verilmiştir (Türk,1989: 339).

- Son olarak literatürde (Coşar, 1996: 27) çok fazla yer almasa da belli tespitlere göre, batılılaşma eğilimlerinin artması ve batılılarda topraktan vergi alınması uygulamasının vazgeçilmesi gereği olarak Aşar'dan vazgeçilmiştir Bu açıdan bakıldığında batılılaşmanın ilk adımlarının da Aşar vergisinin kaldırılması hamleleri ile başladığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Aşarın kaldırılmasının birçok etkisi ortaya çıkmıştır. Aşar'ın kaldırılma nedenleri ile beraber sonuçları ele alındığında etkisi açıkça görülebilmektedir. Özellikle tarım üzerinden alınan vergi hasılatındaki düşüş en önemli ekonomik etki olarak değerlendirilebilmektedir.

Tablo 3. Tarım Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı (%)

Yıllar	Arazi	Bina	Hayvan	Toplam ²	Toplam Gelire Oranı
1924	5,0	-	4,3	48,3	35,3
1925	10	-	6,5	27,8	16,2
1926	8,0	3,3	14,2	19,7	10
1927	9,7	2,8	12,5	25	12
1928	8,2	2,8	13,0	24,0	11
1929	8,1	4,2	15,5	25,8	11
1930	7,5	4,3	15,3	27,2	12
1931	5,4	2,7	15,0	21,1	10
1932	4,5	2,1	11,8	18,3	10
1933	4,8	2,2	11,3	18,3	10
1934	4,7	2,2	10,8	17,7	9
1935	5,2	2,3	10,7	18,2	9

Kaynak: Coşar, 1996: 10.

Tablodan görüleceği üzere tarım sektöründen elde edilen gelirin toplam gelirler içerisindeki payı 1924 yılında %35,3 iken bu oran 1935 yılında geldiğinde %9'a gerilemiştir.

Aşar'ın kaldırılması ile Aşar'la amaçlananların gerçekleştiği söylenebilir. Bunda yukarıda belirtildiği şekilde aşiret liderleri ve toprak ağalarından alınan desteğin etkisi vardır. Ayrıca batılılaşmaya giden yolda da başarının sağladığı düşünülebilmektedir. Zira sonraki dönemlerde yaşanan gelişmelere bakıldığında başarılı politikalar izlendiği görülmektedir. En önemli olumsuz etki ise önemli bir kaynağı oluşturan tarım kesiminin üzerindeki bu verginin kaldırılmasının ciddi kaynak kaybına yol açtığıdır. Dolayısıyla Aşar'ın ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan birçok etkisi ortaya çıkmıştır. Yeni kurulan devletin Aşar aracılığıyla birçok gelişmeye öncülük ettiği düşünülebilir.

2.2. Hayvan Vergisi Kanunu

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, hayvanların vergilendirilmesini konu alan toplamda üç kanun kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiş; bu kanunlarla ilgili çeşitli dönemlerde değişikliğe gidilmiştir. Adı geçenlerden ilki, Sayım Kanunu'dur. Diğerleri ise, Hayvanlar Vergisi Kanunu ismini taşıyan iki kanundur. Cumhuriyet

² 1924 yılında 39,6 milyonluk Aşar, 1925 yılında 11,3 milyonluk mahsulat-ı araziye vergisi toplama dahil edilmiştir.

döneminde, bu alanda yapılan ilk düzenleme, 12 Şubat 1924 tarih ve 410 Sayılı Sayım Kanunu olmuştur (Gönüllü, 2015: 78). Bu çalışmada hayvanların vergilendirilmesi ile ilgili sadece Hayvan Vergisi Kanunu'na yer verilecektir.

Hayvan Vergisi Kanunu, 06.07.1931 tarihinde kabul edilerek, 15.07.1931 tarih ve 1839 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun 29 madde ve 2 geçici maddeden oluşmuştur. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan, davar, deve, sığır ve manda, at, iğdiş, kısrak, katır, eşek ve domuzlar vergiye tabi kabul edilince herhangi bir farklılık koymadan tüm hayvanların vergilendirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca alınacak vergi miktarının da hayvanın mahiyeti ve fonksiyonuna göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Vergi miktarı; Hayvan başına koyun ve kıl keçisinden 60 kuruş, tiftik keçisinden 40 kuruş, deveden 200 kuruş, mandadan 150 kuruş, sığırdan 100 kuruş; at, kısrak, iğdiş ve katırdan 125 kuruş, eşekten 50 kuruş ve domuzdan 350 kuruş olarak belirlenmiştir. Bunun da nispeten adil bir uygulama olduğu belirtilebilir (Resmi Gazete: Hayvan Vergisi Kanunu). Ayrıca vergi matrahının nasıl belirleneceği ve vergilendirilme ile ilgili tüm hükümlerin açıkça kanunda yer alması kesinlik ilkesine uygun bir verginin konulduğunu ortaya koymaktadır. Hayvan Vergisi Kanunu gereğince vergiden muaf tutulan çeşitli hayvanlar yer almaktadır. Özellikle tarım toplumu olması ve devletin kuruluşunun ilk dönemleri olması, çiftçinin kazancının korunması ve hayvan ırklarının varlığını sürdürmeleri için çeşitli yaş aralığında yer alan hayvanlar bu Vergi Kanunu'nun kapsamı dışında tutulmuşlardır. Verginin tarhi hayvan sahiplerinin beyanına göre yapılmaktadır. Bu durumun vergi uyum düzeyinin artırılmasına katkı sağladığı düşünülebilmektedir. Bu kanun kapsamında vergi beyanının zamanında yapılmaması nedeniyle ortaya çıkacak olan zararların tazmininde nasıl bir yol izleneceği de belirtilmiştir. Buna göre; her bölge için o bölgede yapılan yoklama müddeti içerisinde kayıt yapılmamış ise, daha sonra kayıtlı olmadıkları anlaşılan hayvanlar kaçak sayılacak ve beş katı vergiye tabi tutulacaklardır. Hayvanlar Vergisi Kanunu, 31 Aralık 1960 tarih ve 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 124. maddesine göre, 1 Ocak 1962 tarihinden itibaren yürürlükten tamamen kaldırılmıştır.

Hayvan vergisinin sosyoekonomik açıdan birçok sonucu bulunmaktadır. Özellikle hayvan yetiştiricilerinin korunması amacıyla birçok sefer indirim ve muafiyetler uygulanabilmiştir. Tahsili kolay ve tahsilat oranı yüksek bir vergi olarak değerlendirildiğinden kaynak ihtiyacı durumunda sıkça başvuru yapılan vergiler arasında görülebilmektedir. Hayvan yetiştiricilerinin korunması amacıyla sıklıkla indirim uygulanmasının yanında tarımsal faaliyetlerin yaygın olması nedeniyle çiftçinin üzerinde bir yük olarak da hissedilmiştir. Verim farklılığı gibi

faktörlerin göz önünde bulundurulmaması adaletsizliğe yol açtığı algısının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Büyük buhran gibi dönemlerde hayvancılığın yavaşlamasına rağmen vergide ısrar edilmesi uyum düzeyinin düşmesine neden olmuştur. Son olarak da hayvan yetiştiricilerinin sermaye birikimlerini olumsuz etkileyerek dezavantajlı bir durum ortaya çıkarabilmiştir (Şentürk, 2017; 29).

Tablo 4. Toplam Bütçe Gelirleri İçerisinde Hayvan Vergilerinin Payı (%)

Yıl	Oran	Yıl	Oran	Yıl	Oran
1924	3,6	1936	7,2	1948	2,7
1925	3,3	1937	6,7	1949	2,51
1926	4,9	1938	6,2	1950	2,2
1927	6,4	1939	5,9	1951	1,9
1928	6,2	1940	5,5	1952	1,8
1929	7	1941	7	1953	1,5
1930	6,8	1942	7,1	1954	1,2
1931	6,9	1943	5,4	1955	1,1
1932	6,9	1944	2,9	1956	0,9
1933	6,5	1945	4,9	1957	0,7
1934	5,8	1946	3	1958	0,6
1935	5,4	1947	2,6	1959	0,5

Kaynak: Gönüllü 2015: 86.

Tabloda verilen bilgilere göre Hayvanlar vergisi hasılatı gittikçe azalan bir seyir izlemiştir. İlk uygulandığı dönemlerde vergi hasılatının toplam bütçe gelirleri içerisindeki payı yüzde yedilere kadar çıkmışken, kaldırılmadan önceki dönemlerde yüzde yarımalar civarına gerilemiştir. Bunda birçok faktörün etkisi vardır. Öncelikle devletin ilk kuruluş yıllarında tarım toplumu özelliği ön planda olmasından dolayı farklı kaynaklardan vergi toplamak daha zordur. Dolayısıyla tarım ve hayvancılıktan daha kolay vergi toplanabildiğinden toplam gelir içerisindeki payı en yüksek olduğu dönemleri yaşamıştır. Ayrıca savaşın etkisini de gözden kaçırmamak gerekir. Tarımda makineleşmenin artmasını da bir diğer faktör olarak değerlendirmek mümkündür. Dolayısıyla hasılat payının bu kadar düşük olması farklı kaynakların vergilendirilmesi arayışını ortaya çıkarmış ve vergi kaldırılmak zorunda kalmıştır.

2.3. Yol Vergisi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında uygulanan bir diğer vergi ise Yol vergisidir. Yol vergisi, Yol Mükellefiyeti Kanunu adı altında 19 Ocak 1925 tarihinde uygulamaya geçirilmiştir. Kanunun ilk maddesinde Yol vergisi mükelleflerinin kimler olduğundan söz edilmiştir. Buna göre Yol vergisi mükellefleri, 18-60 yaş

arası erkekler olarak belirtilmiştir. Ancak bundan muaf olacak kişiler de bulunmaktadır. Buna göre; sakatlığı belirli olan yoksullar, öğrenciler, askerler ve altı çocuğu hayatta olanlar bu vergiden muaf tutulmuşlardır (Resmi Gazete). Altı çocuk için muafiyet verilmesi, yeni kurulan devletin nüfus artırma politikalarına katkısı olmuştur. Anadolu'nun birçok farklı bölgesinde vergi yükünden kurtulmak isteyen bireyler altı çocuk yapma yolunu tercih etmişlerdir (Özdemir, 2013: 218).

Bu verginin diğer vergilerden temel farkı, verginin daha çok bedensel yükümlülük şeklinde tesis edilmiş olmasıdır. Kanun maddeleri incelendiğinde, şu konularda düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir; Kanunun ikinci maddesi yol yükümlülüğünün süresi ve bu sürenin dayanağı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre yol yükümlülüğü yılda 6-12 gün olarak belirlenmiş bu sürede çalışabilecek durumda olan birinin görebileceği iş şeklinde tespit edilmiştir. Sonraki maddede ise hangi yolların bu kapsamda değerlendirildiği ile ilgilidir. Buna göre temel olarak siyasi sınırları çizilmiş olan il yolları bu kapsamdadır. Ancak bu durum belli istisnai durumları da barındırmaktadır.

Bu vergi temel olarak bedeni yükümlülük üzerine inşa edilmişse de nakdi olarak da ödenebileceğine dair hükümleri de barındırmaktadır. Bu bedel ortalama çalışan gündelik ücretinin altında olmayacak şekilde belirlenerek ilan edilen aylarda iki taksitte ödeme hükmüne bağlanmıştır (Madde 6). Bu verginin en önemli özelliklerinden biri adem-i tahsis ilkesine aykırı bir şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Adem-i tahsis ilkesi gereği bütçede gelir olarak kaydedilen tüm unsurlar tüm giderlere karşılık tahsil edilir. Ancak bu vergi kapsamında elde edilen gelirler sadece yol yapım ve bakım işlerine ayrılacak hükmüne bağlanmıştır (Madde 12).

Yol vergisi tahsil yöntemi olarak da çağdaş vergi düzenlemelerinden farklılıklar göstermektedir. Yol vergisinin 14. Maddesinde tahsilatın muhtar ihtiyar meclisi veya il özel idaresi tahsildarlarınca yapılacağı hükmü yer almıştır. Devamında bunların hangi usule göre tahsilat yapacakları belirlenmiştir. Toplanacak verginin yarısı tahsil edilecekse bunun yüzde ikisi üçte ikisi tahsil edilecekse yüzde üçü daha fazlası tahsil edilecekse yüzde beşi tahsil edene ikramiye olarak verilecektir (Madde 15).

İlerleyen dönemlerde vergi ile ilgili değişik düzenlemeler yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur. Ancak adalet ve etkinlik açısından tartışılmaya başlanması verginin kaldırılmasına giden süreci hızlandırmıştır. 25 Şubat 1952 yılında kabul edilerek yasalaşmış ve Yol vergisi kaldırılarak yerine vergi konusunu akaryakıt oluşturan yeni bir vergi getirilmiştir. Mükelleflerin sadece akaryakıt

tüketenlerden oluşması adalet açısından nispeten daha az tartışılmasına yol açmıştır (Özdemir, 2013: 244).

2.4. İktisadi Buhran Vergisi

Cumhuriyet'in erken dönemlerinde uygulanan bir diğer farklı vergi de İktisadi Buhran vergisidir. Bu vergiyi farklı kılan husus ise, olağanüstü bir vergi olarak değerlendirilmesidir. Bu verginin uygulanmasında 29 krizinin etkilerinin azaltılması etkili olmuştur.

1890 sayılı İktisadi Buhran Vergisi Kanunu 30 Kasım 1931 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Kanun 13 maddeden oluşmuştur. Kanunun 1. Maddesinde verginin konusu ve vergi mükelleflerinin kimler olduğu anlatılmıştır. Verginin uygulanma gayesi, iktisadi buhranın ülkemizdeki etkilerini hafifletmek olarak belirtilmiş ve ticaret ve sanat sektörüne oranla daha iyi durumda olduğu düşünülen hizmetli istihkaklarının vergilendirilmesi için uygulanacağı ifade edilmiştir (30 Kasım Resmi Gazete). Verginin geçici olduğundan Kazanç vergisine tabi ticaret ve sanat erbaplarına uygulanmayacağı belirtilmiştir (Varcan, 1987: 51). Kanunun 3. Maddesinde vergi matrahı ve oran yapısı anlatılmıştır. Buna göre vergide oran yapısı şu şekildedir;

150 liraya kadar	%10
151 liradan 350 liraya kadar	%12
351 liradan 600 liraya kadar	%16
600 liradan yukarıya kadar	%24

Vergide oran yapısına bakıldığında dilim usulü artan oranlı bir yapının benimsendiği görülmektedir. Etkinlik açısından bakıldığında vergilendirmede istisna ve muafiyetlerin mevcudiyeti vergi etkinliğini azaltırken dilim usulü artan oranlı bir yapının benimsenmiş olunmasından dolayı adil bir vergi olduğu söylenebilmektedir.

Bu verginin mükelleflerinin dağılımını incelendiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5. İktisadi Buhran Vergisinin Mükelleflere Göre Dağılımı (%)

Yıl	Ücretliler	Bina Vergisi Mükellefleri	Ticaret Erbabı	Toplam
1931	100	-	-	100
1932	86	14	-	100
1933	84,3	15,7	-	100
1934	75,2	14,2	10,6	100
1935	74,8	13,2	12,0	100
1936	86,2	-	13,8	100
1937	84,1	-	15,9	100
1938	84,5	-	15,5	100

Kaynak: Dura, 1981: 268.

Verginin mükellefleri arasındaki dağılıma bakıldığında ücretliler üzerinde ek bir yük getirdiği görülmektedir. Ücretliler üzerindeki bu yükün hafifletilmesi amacıyla 1932 bina vergisine bir madde eklenerek bina vergisi mükelleflerine buharan vergisi zammı yapılmıştır. 1934 yılında ticaret erbabının da bu vergiye tabi edilmesiyle ücretlilerin vergi yükünde nisbi bir azalma ortaya çıkmıştır. Ancak 1938 yılına gelindiğinde vergi yükünün % 84,5'lik kısmının halen ücretliler tarafından karşılandığı görülmektedir.

İktisadi Buhran Vergisi Kanunu düzenlenirken ve yayımlandığında geçici olacağı ifade edilmesine rağmen, uygulamada kolaylık sağlaması ve hasılat miktarının fazla olması nedeniyle uzun yıllar yürürlükte kalmayı başarmıştır (Duru, 1981: 268). 1951 yılı mali bütçe yılı başında vergi yürürlükten kaldırılmıştır (Saraçoğlu, 2009: 137).

2.5. Bekarlık Vergisi Teşebbüsleri

Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin ciddi manada kaynağa ihtiyacı bulunmaktaydı. Kurumların kurulması ve reformların gerçekleştirilebilmesi için yeterli kaynağın bulunma gereksinimi vardı. Ayrıca devletin nüfusunun da yeterli düzeyde olmamasından dolayı nüfusun artırılması da hedeflenmekteydi.

İncelenen dönem itibarıyla çalışma kapsamında ele alınan bir diğer vergi de Bekarlık vergisidir. Bekarlık vergisinin diğer vergilerden farkı uygulamaya geçirilmemiş olmasıdır. Bu verginin hem taslak halinde sunulmasının hem de uygulamaya geçirilmemesinin çeşitli nedenleri vardır.

Evlilik ile ilgili tartışmalar Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından önceki döneme kadar dayanmaktadır. Evlilik tartışmalarından yola çıkarak aile ve nüfus politikaları doğrultusunda nüfusun artırılması amacıyla bekarların evliliğe teşvik edilmesi ve bu kapsamda bekarlardan vergi alınması konusunda ilk kanun teklifi

1920 yılında verilmiştir (Özer, 2013: 173). Kanun teklifinin bazı maddeleri şu şekildedir; Evlilik yaşı başlangıcı 18 olarak kabul edilmiş ve 25 yaşına gelmiş olup evlenmeyenlerin evlenme zorunluluğu getirilmiştir. Evli olduğu halde eşini yanına getirmeleri mümkün olmayanların görev yaptıkları yerde evlenme zorunluluğu bulunmakta ve görev bittiğinde iki eşinde aynı yerde bulunma zorunluluğu bulunmaktadır. 25 yaşını doldurmasına rağmen; askerlik, sağlık ve mahkumiyet nedeniyle evlenmeyenlerden yıllık gelirlerinin dörtte birinin tahsil edileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu kişiler kamu hizmetinde görev alamayacakları gibi seçimle işbaşına da gelemeyecekler, görevleri varsa da istifa edilmiş sayılacaklardır. Belirtilen yaş sınırları içerisinde evlenenler 1,5 sene askerlik yaparken bu sınırlardan sonra evlenenler 3 sene askerlik yapmak zorunda kalacaklardır. 18 yaş ve 25 yaş arası yaşta evlenenler çiftçi ise ve herhangi bir gelirleri yoksa 100 dönümden 300 dönüme kadar bedelsiz arazi verilmesi öngörülmüştür. Sanat ve ticaret erbabı iseler de 3 sene faizsiz 50 lira ile 100 lira arası kredi verilmesi öngörülmüştür. 50 yaşını dolduranlar bu kanun kapsamı dışında tutulmuşlardır (Özer, 2013: 177). Nüfusu artırmanın tek yolu zorunlu evliliğe teşvik olmadığı düşünüldüğünden kanun teklifi yasalaşmamıştı. O dönem yapılan uygulamaya göre bir kanun teklifi reddedilirse ya da iade edilirse aynı konuda aynı yasama yılı içerisinde benzer bir teklif yapılamamaktaydı. Yeni yılın başlaması ile benzer teklifler yapılabilmekteydi. Nitekim o şekilde bir girişimde de bulunmuş, bu konuda ikinci kanun teklifi de 1921 yılında verilmiştir (Semiz, 2010: 439). Bu kanun teklifin gerekçesi, savaş ve çeşitli hastalıklardan dolayı Anadolu'da nüfusun sürekli azalmasının önüne geçmek olduğu belirtilmiştir. Sonraki teklif maddeleri de 1920 yılında sunulan kanun teklifi ile benzerlik göstermekteydi. Sonrasında 1929 yılında ekonomik buhranın etkilerinin azaltılması amacıyla benzer bir kanun teklifi daha sunulmuştur. Teklifte 20-35 yaşları arasında olup resmî bir daireden maaş alan tüm bekâr kadınlar, ödedikleri verginin bir misli bekârlık vergisi olarak vermelerini ve bu şekilde elde edilecek gelirin fazla çocuk sahibi olan ailelere verilmesini öngörüyordu (Semiz, 2010: 441). Ancak tüm Bekarlık vergisi uygulama girişimleri sonuçsuz kalmış ve hiçbir şekilde Bekarlık vergisi ile ilgili kanunlar yürürlüğe girmemiştir. Bunda birçok neden etkili olmuştur. Öncelikle evliliğin teşvik edilmesinin zorlayıcı yollarla mümkün olup olmayacağı konusundaki tartışmalar vergi uygulaması önünde engel oluşturmuştur. Ayrıca toplum üzerindeki vergi yükü zaten fazla iken böyle bir konuda da vergi alınmasının ciddi bir toplumsal tepkiye neden olacağı düşünülmekteydi. Bununla birlikte aynı mükelleften birden fazla vergi alınmasının vergi uyumsuzluğuna yol açıp üretimi durdurabileceği de

düşünülmekteydi. Dolayısıyla Bekarlık vergisi uygulama girişimlerinin sadece kanun taslağı aşamasında kaldığı görülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Cumhuriyet'in erken dönemlerindeki bazı vergi uygulamaları incelenmiştir. Şüphesiz incelenen dönemde anlatılan vergiler dışında çok sayıda vergi uygulanmıştır. Ancak bu çalışmada ele alınan vergi türleri gerek uygulama gerekse de iktisadi etkileri açısından farklılık arz eden vergiler seçilmiştir. Bu kapsamda; Aşar vergisi, Hayvan vergisi, Yol vergisi, İktisadi Buhran vergisi incelenmiştir. Ayrıca yasalaşmadan sadece kanun taslağı şeklinde kalan Bekarlık vergisi taslakları da bu çalışma kapsamında incelenmiştir.

1929 krizinden önce klasik yaklaşımın savunmuş olduğu tarafsız devlet anlayışı 1929 krizinden sonra yerini fonksiyonel devlet anlayışına bırakmıştır. Bu dönüşümle birlikte vergilerin de daha çok ekstra fiskal amaçlarının uygulandığı görülmüştür. Önceleri sadece gelir elde etme amacıyla tahsil edilen vergilere başvurulurken 1929 krizinden sonra bu amaçla birlikte sosyoekonomik amaçlara da ulaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımın Türkiye'de Erken Cumhuriyet döneminde de benimsendiği görülmektedir.

Cumhuriyet'in erken dönemi maliye politikası uygulamalarına bakıldığında, yeni rejimin karşılaşılabileceği olumsuzlukların asgari seviyede tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle Aşar vergisinin kaldırılması bu savı destekler niteliktedir. Aşar vergisinin kaldırılması ile ilgili çeşitli tartışmalar olmasına rağmen Aşar vergisinin kaldırılması ile sosyoekonomik bir destek sağlanacağı düşünülmekteydi.

Vergilerin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda genellikle içinde buldukları ekonomik hayatta etkili olan sektör hangisi ise vergilemede o sektörün güçlü etkileri görülmektedir. Hem tahsilat hem de imtiyazlar açısından sektörün gücü göz önünde bulundurulmaktadır. Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında ekonomik faaliyet olarak tarım sektörü ağırlıktaydı. Dolayısıyla bu sektörün vergilemede de etkili olması beklenmektedir. Zira Cumhuriyet'in erken dönemlerinde tarımla ilgili birçok vergisel düzenleme yapılmıştır. Bunlardan biri de Hayvanlar Vergisi Kanunu idi. Hayvan sayısı ve tarımsal faaliyetin büyüklüğüne göre vergilendirme yapılmaktaydı. Bu da incelenen dönemde verginin ekonomik koşullardan etkilendiği sonucunu ortaya koymaktadır.

İlgili dönem içerisinde incelenen vergilerin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Günümüzde vergi, parasal yükümlülük olarak kabul edilmesine rağmen, incelenen dönemdeki Yol vergisinin farklı şekillerde tahsil edildiği

görülmektedir. Yol vergisi daha çok bedensel yükümlülük şeklinde uygulanmıştır. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ihtiyaç duyulan beden gücünün de vergi şeklinde bir mükellefiyete dönüştürüldüğü görülmektedir. Dolayısıyla yol hizmetlerinde çalışanların bir nevi vergi ödedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Zaten Vergi Kanunu'nda belirtilmiş olan yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda cezai bir müeyyidenin uygulanması da bu durumu açıklamaktadır.

Ayrıca bu dönemde uygulanan vergilerde göze çarpan önemli hususlardan biri de vergilerin daha çok fiskal amaçlarından istifade edilmeye çalışıldığıdır. Özellikle İktisadi Buhan vergisi gibi olağanüstü vergi uygulamalarında daha çok vergilerden gelir elde edilerek iktisadi buhranın olumsuz etkilerinden kurtulması amaçlanmıştır. Ancak genellikle vergi uygulamaları göz önünde bulundurulduğunda mali fonksiyonların gerçekleşmesine rağmen tahsilatta başarı sağlanması vergilerden kolaylıkla vazgeçilememesine neden olmaktadır. İktisadi buhran vergisinde de verginin misyonu gerçekleşmesine rağmen verginin ortadan kaldırılması daha geç dönemlerde olmuştur.

Bu dönem kapsamında incelenen son vergi türü ise Bekarlık vergisidir. Bekarlık vergisinin diğer vergi türlerinden farkı uygulamaya geçirilmemiş olmasıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında nüfus politikaları doğrultusunda nüfusun artırılması hedeflenmekteydi. Nüfus artışının gerçekleştirilmesi için çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. Başvurulan yöntemlerden biri de bekarlara vergi yükümlülüğü getirilmesiydi. Belli yaş aralığında olup evlenmemiş olanlardan vergi tahsil edilerek evlenmelerinin sağlanması hedeflenmekteydi. Ancak mevcut koşullar böyle bir vergi uygulaması için elverişli olmadığından çok defa kanun taslağı olarak meclise sunulmalarına rağmen teklif aşamasında kalarak meclisten geçmemiş ve yürürlüğe girememiştir.

Vergi konusu incelendiğinde tarihsel süreçten günümüze aynı gelişim serüvenin yaşandığına şahitlik edilmektedir. Günümüzde de sosyoekonomik hayatın düzenlenmesi için vergilerden yararlanılmaktadır. Özellikle 1999 Depremi'nden sonra depremin yaralarının sarılması amacıyla uygulanan vergilerde bu durum görülmektedir. Günümüzde de dijitalleşmenin artması sermayenin dijital kanallara kanalize edilmesine yol açmıştır. Dolayısıyla oluşan kaynağın vergilendirilerek kamu hizmetine katkı sunulması amacıyla dünyanın birçok ülkesinde Dijital Hizmet vergisinden yararlanıldığı görülmektedir. Yani geçmişte de günümüzde de vergilerden yararlanıldığı gibi muhtemelen gelecekte de sosyoekonomik yaşamın dizayn edilmesi amacıyla vergilerden yararlanılacaktır.

Sonuç olarak Cumhuriyet'in erken dönemi vergi uygulamalarına bakıldığında; yeni kurulan devletin dezavantajları vergilemede etkili olmasına rağmen vergi uygulamalarında kurumsal bir yaklaşım benimsendiği görülmüştür. Özellikle vergi kanunları düzenlenirken vergi unsurlarının hepsinin kanunlarda yer alması uygulama açısından önemli olmuştur. Ayrıca vergilerle ektrafiskal amaçların gerçekleştirilmeye çalışıldığı da ortaya çıkan bir diğer sonuçtur.

KAYNAKLAR

- ABDULA, Mohamad Sami (2016), "Ortadoğu Uygarlıklarında Vergi", Ali Rıza Gökbnar ve Alparşlan Uğur (Ed.), *Sümerlerden Türkiye Cumhuriyet'ine Maliye Tarihi* içinde (1-16), İstanbul: Beta Yayınları.
- AKDOĞAN, Abdurrahman (2009), *Kamu Maliyesi*, 13. Baskı, Ankara: Gazi Yayınları.
- ASKER, Ahmet ve YILDIZ, Emrah (2014), "Aşar Vergisinin Son Yıllarında Niğde ve Civarındaki Suistimmaller Üzerine Bazı Gözlemler", *Turkish Studies*, Cilt.9 Sayı.7, s.177-192.
- BARZEL, Yoram ve KISER, Edgar (2002), "Taxation and Voting Rights In Medieval England and France", *Rationality and Society*, Cilt. 14, Sayı.4, ss.473-507.
- COŞAR, Nevin (1996), "Aşar Vergisinin Kaldırılmasının Kısa ve Uzun Dönemli Etkileri", *Toplumsal Tarih Dergisi*, cilt:6, sayı:36, ss.7-14.
- DURA, Cihan (1981) "Atatürk Döneminde Olağanüstü Vergiler", *Maliye Dergisi*, Atatürk Özel Sayısı, ss.259-288.
- GİRAY, Filiz (2013). *Maliye Tarihi*, Güncellenmiş 6. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.
- GÖNÜLLÜ, Ali Rıza, (2015), "Milli Mücadele Ve Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi (1920-1962)", *SÜTAD*, Sayı.38, ss.69-102.
- JEZE, Gaston (1956). *Maliye İlimi ve Fransız Mali Mevzuatı Hakkında Başlangıç Dersleri*, Mehmet Ertuğruloğlu (Çev.), Ankara: Yeni Matbaa.
- KİTAB-I MUKADDES, *Tevrat, Levililer Bölümü*, 27/30-32. Ayet.
- LAUM, Bernhard (1952), *Handbuch der Finanzwirtschaft*, Almanya: Tübingen, 1952, s.215. Aktaran: TURHAN, Salih (1998), *Vergi Teorisi ve Politikası*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- NADAROĞLU, Halil (2000), *Kamu Maliyesi Teorisi*, İstanbul: Beta.

- OKÇUOĞLU, Gülsevin ve ÖNDER, İzzettin, “Aşarın Kaldırılması”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 45, Sayı, 1-4, 1987, ss. 261-276.
- ÖNDER, İzzettin (1988), *Cumhuriyet Döneminde Tarım Kesimine Uygulanan Vergi Politikası, Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000)*, Derleyenler; Şevket Pamuk, Zafer Toprak, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yurt Yayınları 18, Ankara.
- ÖZDEMİR, Nuray (2013), “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 32, Sayı.53, ss.213-247.
- ÖZER, Sevilay (2013), “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Bekarlık Vergisine İlişkin Tartışmalar”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt.6, Sayı.12, ss.173-191.
- PALAMUT, Mehmet (1987), “Aşar ve Düşündürdükleri”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 43 Prof. Dr. S. F. Ülgener’e Armağan İstanbul, ss. 69-78.
- PANCHOLY, Kesari (1925), *A Brief Introduction to Public Finance*, Hindistan: Rewa.
- PELİN, İbrahim Fazıl (1937), *Finans İlmî ve Finansal Kanunlar*, İstanbul: Bozkurt Basımevi.
- RESMÎ GAZETE, Ağnam Resmi Kanunu, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanunbtmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100001.pdf, (Erişim Tarihi: 18.10.2019)
- RICARDO, David (2013), *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin Temel İlkeleri*, 2. Basım, Barış Zeren, (Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ROSS, Charles D. Ross ve PUGH, T.B. (1953), “The English Baronage and the Income Tax of 1436”, *Historical Research*, Cilt. 26, Sayı. 73.
- SALAINÉ, Bernard (2003), *The Economics of Taxation*, Londra: The MIT Press.
- SARAÇOĞLU, Fatih (2009). “1930-1939 Döneminde Vergi Politikası”, *Maliye Dergisi*, Sayı 157, ss. 131-149.
- SCHULZE, Winfried (1995), “The Emergence and Consolidation of the Tax State. I. The Sixteenth Century” Bonney Richard (Ed.), *Economic Systems and State Finance* içinde (ss. 261-279), New York: Oxford Clarendon Press, , s.269.

- SCMÖLDERS, Günter (1976), *Genel Vergi Teorisi*, Salih Turhan (Çev.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2149.
- SELIGMAN, Edwin (1913), *Essays on Taxation*, 8. Baskı, Londra: Mc Millan.
- SEMİZ, Yaşar (2010), 1923-1950 Döneminde Türkiye’de Nüfusu Artırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekarlık Vergisi), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı.27, s.423-469.
- SMITH, Adam (2012), *Milletlerin Zenginliği*, Haldun Derin (Çev.), 6. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ŞENTÜRK, Berrin (2017), Türkiye’de Canlı Hayvanlardan Alınan Vergi Uygulamalarının Sosyoekonomik Analizi, *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, Sayı. 64, ss.25-30.
- TÜRK, İsmail (1981), “Cumhuriyet Döneminde Vergi Sistemimizin Gelişmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Atatürk Özel Sayısı*, Cilt. 36, Sayı 1-4, s.336.
- VARCAN, Nezih (1987), *Türkiye’de Vergi Politikalarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi)*, Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınları No: 43, Eskişehir.
- WEBBER, Carolyn ve WILDAVSKY (1986), Aaron. *A History of Taxation and Expenditure in the Western World*, İngiltere: Simon and Schuster.